

Els sufixos apreciatius: una descripció del problema i una proposta d'anàlisi semàntica*

LLUÏSA GRÀCIA i LÍDIA TURON
Universitat de Girona

0. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest article és doble. D'una banda, exposarem els problemes que planteja l'anàlisi que la morfologia generativa ha proposat per a la sufixació apreciativa,¹ especialment per a noms i adjectius. S'ha dit que aquest tipus de procés derivatiu és especial, en el sentit que comparteix algunes propietats amb els processos de derivació i unes altres amb els de flexió. D'altra banda, defensarem la unificació de dos tipus d'afixos apreciatius que les gramàtiques tradicionals han considerat diferents: els sufixos que s'adjunten a arrels nominals (diminutius, augmentatius i despectius) i els que s'adjunten a arrels adjectivals (anomenats intensions).² Com veurem, és fàcil de reconèixer una clara similitud entre aquests dos suposats tipus d'afixos, tant des del punt de vista formal, com de l'estructural i del semàntic: en tots dos casos, els problemes plantejats a la hipòtesi generativista vigent són els mateixos. La idea d'unificar aquests afixos no és nova. Altres lingüistes han fet notar, més o menys explícitament, la identitat entre tots els afixos apreciatius; citem, per exemple, Scalise (1994) i Napoli i Reynolds (1994) per a l'italià, Lang (1990) i Monterrubio (1990) per al castellà i Mascaró (1985) per al català.

En aquest treball ens centrarem, fonamentalment, en les dades del català i demostrarem que hi ha raons per suposar que tots els sufixos apreciatius (SA, d'ara endavant) formen una única classe d'afixos. Si bé discutirem diversos aspectes problemàtics d'aquests derivats, només presentarem una proposta de solució al de la interpretació semàntica. Defensarem que les diferències en la interpretació semàntica dels derivats es poden deduir de l'estructura lexicoconceptual (ELC) de la base i de l'element d'aquesta ELC que sigui modificat per l'afix. Estudis posteriors hauran de resoldre totes les altres qüestions que deixarem obertes.

*Agraïm la co.laboració i els comentaris de R. Bayà, Olga Fullana i R. Lieber, amb qui hem discutit llargament diverses parts del treball. Gràcies també a la Universitat de New Hampshire (English Department) per l'acollida a una de les autores durant un trimestre l'any 1997. Aquest estudi s'ha beneficiat dels ajuts següents: DGICYT PB93-0546-C04-01; DGES PB96-0457-C03-01 i PR95-521; Generalitat de Catalunya, DGR

1. En aquest treball deixarem de banda els prefixos que tenen valors apreciatius o intensions, com *mini-*, *hyper-*, etc. En treballs posteriors seria interessant investigar les diferències i semblances entre els sufixos i els prefixos d'aquest tipus. Remetem el lector al treball de Bayà (1997) per a una aproximació a aquesta qüestió basada en dades del català.

2. Tot i que en notes presentarem algunes dades, no inclourem en el nostre estudi d'una manera sistemàtica els casos d'afixos adjuntats a arrels verbals (*ploviscar*, *cantussar*, etc.). Com ja insinuarem, però, la nostra hipòtesi és que formen part del mateix grup dels afixos adjuntats a bases nominals i adjectivals de què ens ocuparem.

1. LES PROPIETATS DELS SUFIXOS APRECIATIUS

Els SA sempre han estat un problema per a la morfologia generativa. En primer lloc, són un contraexemple a la *Hipòtesi de la Base Única* d'Aronoff (1976), perquè, com hem dit, poden adjuntar-se tant a bases nominals o adjectivals com a bases verbals. D'altra banda, Williams (1981) defensa l'anomenada *Regla del Nucli a la Dreta*, segons la qual el nucli d'una paraula és l'element de més a la dreta. El nucli és el constituent que determina la categoria i els trets morfosintàctics del mot complex. Els sufixos diminutius, en canvi, són l'element de més a la dreta, però no es poden considerar nuclis perquè no canvien la categoria de l'arrel i els trets morfosintàctics del derivat estan determinats per l'arrel, no pel sufix. Scalise (1984) i (1994), per exemple, considera que la derivació apreciativa és un procés lèxic ordenat després de les regles de derivació i abans de les regles de flexió, perquè comparteix propietats amb totes dues classes de processos. A continuació presentem algunes de les característiques que, segons la bibliografia, defineixen els SA.

a) En primer lloc, s'ha dit que els SA no canvien la categoria de la base i que poden adjuntar-se a arrels de qualsevol categoria lèxica (excloses les preposicions):

(1) casa	cas+eta	N
petita	petit+eta	A
aviat	aviad+et	Adv.

b) Els SA no canvien els trets morfosintàctics ni els de selecció semàntica de l'arrel; per tant, les propietats del derivat estan determinades per l'arrel, que és el nucli del mot:

(2) cadira (fem.)	cadir + et + a (fem.)	*cadir + et + Ø (masc.)
llit (masc.)	llit + et + Ø (masc.)	*llit + et + a (fem.)
ulleres (pl.)	uller + et + e + s (pl.)	*uller + et + a (sing.)

(3) a. cansat <i>de treballar</i>	cansad+et <i>de treballar</i>
*cansat <i>a treballar</i>	*cansad+et <i>a treballar</i>
b. noia tendra	noia tendr+et+a
*taula tendra	*taula tendr+et+a

c) Els SA permeten l'aplicació consecutiva de la regla de formació de mots. Aquesta possibilitat no existeix per als altres tipus de sufixos. Com es veu a (5), no és possible adjuntar consecutivament dos sufixos no apreciatius amb el mateix valor, perquè no es respecten les exigències de subcategorització del segon sufix, però a (4), amb SA, no hi ha cap problema:

- (4) petit + on + et
    besti + ol + et + a
- (5) *pensa + ment + (a)ció
    *legal + itz + ificar

d) Els SA sempre segueixen els sufixos derivacionals i precedeixen els de flexió:

(6) americ + an + et + s	*ameriqu + et + à + s	*americ + an + s + et
cuin + er + et + a	*cuin + et + er	*cuin + er + a + et

e) Des del punt de vista semàntic, els SA no canvien substancialment el significat de l'arrel, només el modifiquen afegint-hi la idea de petitesse, grandesa, intensitat, etc.

(7) floreta	flor petita
cotxàs	cotxe gran
grandàs	molt gran

Aquestes propietats poden descriure una part important de les paraules que contenen un SA, però, com veurem més endavant, hi ha molts aspectes del procés morfològic que no coincideixen amb les característiques que acabem d'exposar.

2. LES DADES

Les dades que presentem a continuació demostren que els SA poden adjuntar-se tant a arrels nominals com a arrels adjectivals. En tots dos casos, la categoria lèxica i les propietats de l'arrel es mantenen inalterades en el derivat. Independentment de la categoria lèxica de l'arrel, l'efecte semàntic del sufix és força similar.³

(8) /ás/	cotxe	cotx + às
	gran	grand + às
/ón/	carrer	carrer + ó
	petit	petit + ó
/ús/	gent	gent + uss + a
	malalt	malalt + ús
/ét/	llibre	llibr + et
	alt	alt + et
/ót/	cavall	cavall + ot
	lleig	lletj + ot
/ík/	gos	goss + ic
	pobre	pobr + ic
/éΛ/	arbre	arbr + ell
	nou	nov + ell
/ár/	peu	peu + arr + o
	xic	xic + arr + ó
/átʃ/	poble	popul + atx + o
	prim	prim + atx + ó
/ín/	cargol	cargol + í
	blanc	blanqu + í

3. Els exemples següents demostren que aquests mateixos afixos els podem trobar adjuntats a arrels verbals: *allarg+ass+ar*, *enllard+on+ar*, *menj+uss+ar*, *espell+et+ar*, *balb+ot+ejar*, *plor+ic+ar*, *esbroqu+ell+ar*, *eixanc+arr+ar*, *esprim+atx+ar*, *aixaf+in+ar*, *escagu+itx+ar-se*. Fabra (1956) considera infixos intensius aquests afixos quan s'adjunten a arrels verbals. Si assumim, seguint Mascaró (1985), que tots aquests afixos poden aparèixer alguna vegada en posició final i que els infixos són afixos que es col·loquen al mig d'una arrel, podem concloure que tots aquests afixos són sufixos, com els nominals i els adjectivals.

/iʎ/	ram	ram + itx + ó
	magre	magr + itx + ol

A la gramàtica de Fabra, quan el sufix s'adjunta a una arrel nominal és anomenat *diminutiu*, *augmentatiu* o *pejoratiu* (§138). En una altra part del llibre (§147), parla de *sufixos intensius* quan l'arrel és adjectival. La hipòtesi que nosaltres defensem és que tots els afixos de (8) pertanyen a un mateix grup, el dels sufixos apreciatius. Encara que la seva productivitat no sigui la mateixa en tots els casos, suposem que cada segment fonològic correspon a un únic sufix. Com hem pogut veure, el significat és similar per a totes les categories i, de moment, sembla que el seu comportament també és el mateix: no imposen restriccions a l'arrel, no en canvien la categoria i no determinen els trets morfosintàctics del derivat. Els SA, doncs, no es poden considerar nuclis en cap d'aquests casos. La realitat, però, no és tan simple com el que hem exposat. És ben sabut que molts noms amb un sufix diminutiu s'han lexicalitzat. En aquests casos, la nova paraula ja no s'interpreta com un diminutiu sinó com una paraula independent. Els diccionaris reflecteixen aquesta intuïció incloent una entrada per a aquestes paraules, però no incloent-hi, generalment, els diminutius no lexicalitzats.⁴ A (9) presentem alguns exemples de mots amb un sufix diminutiu que, com la seva semàntica demostra, han estat lexicalitzats:

(9) pit	pitet
cara	careta
forca	forquilla
bóta	botella
astre	asterisc

En paraules de Fabra (1956: §138): "(...) aquests sufixos serveixen, en general, per a formar noms que, per llur significació, difereixen del primitiu en quelcom més o altrament que un mer diminutiu (...)". Segons Badia (1962: 310), aquests sufixos tenen un "valor diferencial" que produeix paraules que estan relacionades però que són independents pel sentit. Els exemples de (9) podrien ser explicats fàcilment com un canvi semàntic en la forma diminutiva, però, com veurem més endavant, aquests són els casos menys problemàtics. En el proper apartat veurem que gairebé totes les propietats que s'han fet servir per definir la derivació apreciativa i que hem presentat a l'apartat 1 s'han de reconsiderar si volem fer una generalització que doni compte de tots els sufixos amb valor apreciatiu del català.

3. LES PROPIETATS DELS SUFIXOS APRECIATIUS: PROBLEMES

3.1. LA CATEGORIA DE LA BASE

S'ha dit que els SA no seleccionen la categoria de l'arrel. Com s'ha vist a (1), el sufix *-et* es pot adjuntar a noms, a adjectius i a adverbis. Generalment no es diu res sobre les bases verbals (excepte per a algun gerundi del castellà que pot ser la base d'un

4. Cfr. Turon (1998) per a un estudi detallat dels diminutius lexicalitzats i del tractament que reben al DLC-H.

diminutiu: *callandito, andandito*, etc.), però, com ja hem vist a la nota 3, les arrels verbals també poden ser bases per a SA.⁵

3.2. EL CANVI DE CATEGORIA LÈXICA

Una de les propietats més rellevants dels SA és la seva incapacitat per a canviar la categoria lèxica de l'arrel. Hi ha alguns casos, però, que podrien posar en dubte la validesa d'aquesta propietat. Alguns SA coincideixen formalment amb sufixos derivacionals que canvien la categoria lèxica de la base o amb sufixos que, tot i no canviar-la, no han estat considerats apreciatius:

(10) trencar	(V)	trenca + (d) + <i>iss</i> + a	(N/A)
ruixar	(V)	ruix + <i>im</i>	(N)
xiular	(V)	xiul + <i>et</i>	(N)
ploviscar	(V)	plovisc + <i>ol</i>	(N)
blau	(A)	blav + <i>ís</i>	(A)

Una part del significat d'aquests sufixos és molt propera al dels corresponents SA i, per tant, seria desitjable poder considerar que, en realitat, són un sol sufix.

La coincidència descrita a (10) també es pot trobar en altres llengües. En castellà, per exemple, el sufix *-ón* i el sufix *-ica* són sufixos que canvien la categoria, però coincideixen formalment amb el sufix augmentatiu *-ón* i el diminutiu *-ica* –cfr. Lang (1990)–; en italià, *-one* (augmentatiu) i *-ino* (diminutiu) també poden canviar la categoria de la base –cfr. Napoli i Reynolds (1994)–:

(11) a. abusar	(V)	abus + <i>ón</i>	(A)
llorar	(V)	llor + <i>ón</i>	(A)
plantar	(V)	plant + <i>ón</i>	(N)
empujar	(V)	empuj + <i>ón</i>	(N)
acusar	(V)	acus + <i>ica</i>	(A)
quejarse	(V)	quej + <i>ica</i>	(A)
b. mangiare	(V)	mangi + <i>one</i>	(A/N)
'menjar'		que menja molt'	
imbiancare	(V)	imbianch + <i>ino</i>	(N)
'emblanquinar'		'emblanquinador'	

Si volem relacionar els sufixos de (10) i (11) amb els corresponents apreciatius i arribar a dir que es tracta d'un únic sufix, la diferència entre els sufixos derivatius i els apreciatius pel que fa al canvi de categoria lèxica esdevé molt menys clara del que ens esperaríem a partir de les gramàtiques.⁶

5. Tot i que alguns sufixos són més productius amb arrels verbals que no pas amb arrels nominals o adjectivals (*-isc*, per exemple), és cert que la derivació a partir d'arrels verbals és menys productiva.

6. A l'estructura lexicoconceptual s'hauria de donar compte del valor agentiu o instrumental o del de resultat que apareix com a conseqüència del canvi de categoria de verb a nom. Observem que alguns afixos permeten les dues opcions: *llorón* (agent) / *empujón* (resultat); *xiulet* (instrument) / *xiulet* (so, resultat).

3.3. EL FILTRATGE DE TRET MORFOSINTÀCTICS: EL GÈNERE

Les dues propietats que hem esmentat anteriorment han portat els morfòlegs a considerar que els SA no poden ser el nucli del mot derivat. Aquesta mateixa conclusió és la que s'ha tret després d'observar que, quan l'arrel és nominal, el gènere del derivat no és determinat pel sufix sinó que el derivat l'hereta de l'arrel. Això ho hem exemplificat a (2) i a (9), en aquest últim cas, en derivats lexicalitzats. Tanmateix, és freqüent que el gènere dels noms derivats no coincideixi amb el de l'arrel. En aquest sentit, hem de distingir els casos en què el derivat és purament una forma apreciativa dels que són lexicalitzacions. Comencem pels primers:

(12) pluja	(fem.)	plug + im	(masc.)	
pols	(fem.)	pols + im	(masc.)	
aire	(masc.)	air + ina	(fem.)	
sabata	(fem.)	sabat + ot	(masc.)	/ sabat + ota (fem.)
illa	(fem.)	ill + ot	(masc.)	/ ill + ota (fem.)
dona	(fem.)	don +ot	(masc.)	/ don + ota (fem.)

Quan el sufix *-im* s'adjunta a arrels nominals, el derivat sempre és masculí, independentment del gènere de l'arrel. Aquest fenomen encara és més freqüent en altres llengües. El sufix diminutiu alemany *-chen* -a (13a)- i l'holandès *-tje* -a (13b)-, per exemple, sempre formen noms neutres:⁷

(13) a. der Mann	(masc.)	das Männ + chen	(neutre)	'home'
die Frau	(fem.)	das Fräu + chen	(neutre)	'dona'
das Kind	(neutre)	das Kind + chen	(neutre)	'nen'
b. de man	(masc.)	het manne + tje	(neutre)	'home'
de moeder	(fem.)	het moeder + tje	(neutre)	'mare'

El mateix procés es pot trobar en castellà, encara que en aquest cas el sufix no està marcat inherentment amb un tret de gènere (cfr. *casa* - *casona*; *vida* - *vidorra*):

(14) noticia	(fem.)	notici + ón	(masc.)
fortuna	(fem.)	fortun + ón	(masc.)
aldea	(fem.)	alde + orro	(masc.)

En català, els casos més freqüents de canvi de gènere es troben en les formes lexicalitzades, és a dir, en mots derivats que tenen una relació més o menys remota amb la base.⁸ A (15) en presentem alguns exemples:

7. Cfr. Lieber (1992) per a una explicació d'aquests casos.

8. Una prova per distingir les formes lexicalitzades de les altres és veure si admeten ser modificades amb un adjectiu o un altre sufix que indiqui el contrari. Si és possible és que la forma és lexicalitzada:

(i)	llibre+eta gran	llibre+et+assa	lexicalitzat
(ii)	??cas+eta gran	??cas+et+assa	no lexicalitzat

(15) taula	(fem.)	taul + ell	(masc.)
llibre	(masc.)	llibr + eta	(fem.)
corda	(fem.)	cord + ill	(masc.)
finestra	(fem.)	finestr + ó	(masc.)
flauta	(fem.)	flaut + í	(masc.)
corda	(fem.)	cord + ó	(masc.)
barret	(masc.)	barret + ina	(fem.)
pèl	(masc.)	pel + ussa	(fem.)
camió	(masc.)	camion + eta	(fem.)
carro	(masc.)	carr + eta	(fem.)

Si una forma lexicalitzada és el resultat d'un canvi semàntic en la paraula formada per la regla de formació de mots regular, sembla clar que els casos de (15) no poden ser lexicalitzacions. Si els sufixos de (15) són SA i si aquesta mena de sufixos no pot canviar el gènere de l'arrel, aleshores cap regla de formació de mots no pot haver creat les formes de (15). Com a conseqüència d'això, els mots de (15) no poden ser lexicalitzacions d'una forma inexistente. Això ens podria fer pensar que hi ha dos (o més) sufixos diferents que són homòfons, però aquesta no sembla una solució gaire econòmica ni elegant. Seria preferible poder dir que hi ha un sol sufix que té comportaments diferents.

Si el nucli d'un mot és el constituent que determina els trets morfosintàctics de la forma complexa, hem de concloure que a (12)-(15) el SA es comporta com el nucli del derivat.⁹ Altres vegades, en canvi, és clar que els trets morfosintàctics del derivat provenen dels de l'arrel, que, en aquests casos, s'ha de considerar el nucli. Ens trobem, doncs, en una situació paradoxal: els SA de vegades són nuclis i de vegades no ho són. Com s'hauria d'explicar aquest doble comportament? Podríem aventurar la hipòtesi que els sufixos que estem estudiant poden comportar-se com a nuclis del mot derivat o com a modificadors. En el primer cas tindrien la capacitat de canviar-ne la categoria i de determinar-ne el gènere; en el segon, en canvi, no podrien fer cap de les dues coses.¹⁰

3.4. SA CONSECUTIUS

Una de les característiques més rellevants dels SA, en part derivada de les anteriors, és la capacitat d'adjuntar-se consecutivament. Una paraula pot tenir dos o més SA consecutius:¹¹

- (16) cap + arr + on + et
 carrer + on + et
 pobr + iss + on + et
 llog + arr + et
 raj + ol + í

9. Pel que fa a les formes verbals, tots els verbs derivats amb un SA pertanyen a la primera conjugació, independentment de la conjugació de l'arrel: *menjar* > *menjussar*, *ploure* > *plovissar*, *brunzir* > *brunzinar*. Tal com passava en el cas dels noms de (12)-(15), on el SA determinava el gènere del nom derivat, en el cas dels verbs és l'afix que en determina la conjugació.

10. Quan l'afix canvia la categoria —exemples (10) i (11)— sempre serà nucli. Això explicarà els canvis semàntics addicionals que ja havíem observat.

11. Com es pot observar, aquesta adjunció múltiple de SA també és possible amb arrels verbals: *cant+uss+ol+ar*, *escag+arr+in+ar-se*.

raj + ol + in + et
 grass + on + et
 grand + ass + ot
 grand + ass + às
 prim + atx + ó

S'ha d'observar que l'ordre dels SA dintre del mot no és del tot lliure. Per exemple, -et habitualment apareix a final del mot (però no sempre):

(17) a. carrer + on + et	*carrer + et + ó
llog + arr + et	*llogu + et + arro
grass + on + et	*grass + et + ó
b. rei + et + ó	*rei + on + et
tí + et + ona	*tí + on + eta

D'altra banda, hi ha alguns SA que no apareixen en posició final quan s'adjunten a arrels adjectivals:

(18) magr + itx + ol	*magr + itx(o)
prim + atx + ó	*prim + atx(o)
xic + arr + ó	*xic + arr(o)

3.5. ALTRES PROCESSOS DE FORMACIÓ DE MOTS EN PARAULES AMB SA

S'ha dit que, deixant de banda els morfemes de flexió, els SA són els únics sufixos que poden aparèixer després d'un SA. És a dir, no és possible que un mot amb un SA serveixi de base per a un procés de formació de mots que no sigui el que adjunta un altre SA –com en els exemples de (16)-(18)–. Els exemples de (19) ens demostren que alguns mots que contenen un SA poden ser la base per a un procés de derivació:¹²

(19) cant + ell	(N)	cant + ell + ut	(A)	
gran + ell	(N)	gran+ ell + ut	/ ós	(A)

El procés de derivació que ha format els mots de la segona columna de (19) ha actuat sobre una base que conté un SA i n'ha canviat la categoria lèxica. Observem que aquestes bases no són formes lexicalitzades com les de (20):

(20) bot-ella	(N)	em + bot-ell + ar	(V)
piny-ó	(N)	piny-on + er	(A)
garr-ot	(N)	garr-ot + ada	(N, però ≠)
bicicl-eta	(N)	"bicicl-et + eria"	(N, però ≠)
barret-ina	(N)	barret-in + aire	(N, però ≠)

12. A continuació citem alguns exemples de bases verbals amb un SA que han estat derivades posteriorment amb el sufix -ejar: *ploricar* > *ploriquejar*, *cantussar* > *cantussejar*, *tremolar* > *tremolejar*, *dormiscar* > *dormisquejar*, *balbotar* > *balbotejar*. Altres exemples de verbs amb un SA que deriven amb l'adjunció d'altres sufixos són: *plorinyar* > *plorinyós* (A), *enrojolar-se* > *enrojolament* (N), etc.

Els exemples de (20) no són problemàtics si acceptem que la base és una forma lexicalitzada i, com a conseqüència d'això, es comporta com un mot no derivat.

A partir dels exemples presentats a la secció 3.5. concloem que els SA també poden anar seguits de sufixos que no siguin apreciatius. És cert que aquest procés és restrictiu, però no és impossible.

3.6. L'ORDRE RESPECTE ALS MORFEMES DE FLEXIÓ

S'ha dit que els SA s'adjunten darrere dels altres sufixos derivacionals i abans dels morfemes de flexió. Efectivament, com es veu a (21), aquest és el cas més regular:

(21) petit + et + s	*petit + s + et
senyor + et + a	*senyor + a + et
menj + uc + ava	*menj + ava + uc

Tot i que aquest ordre és general per al català, val la pena assenyalar que el portuguès pot marcar dues vegades el plural en els diminutius, una marca apareix entre l'arrel i el SA i l'altra a final de mot –les dades són tretes de Bauer (1983:26), que cita Ettinger (1974)–:

(22) animal	sing.	'animal'
animais	pl.	'animal' + pl.
animal + (z) + inho	dim. sing.	'animal' + dim.
animai + (z) + inhos	dim. pl.	'animal' + pl. + dim.+ pl.

Bauer (1983:26) presenta dades d'altres llengües que demostren que el morfema de plural es pot situar abans del sufix diminutiu –els exemples del galès són de Robins (1964) i els de l'alemany d'Ettinger (1974)–:

(23) gal·lès	merch + et + os	'noia' + pl. + dim.
alemany (XVIII)	Kleir + er + chen	'roba' + pl. + dim.
	Blätt + er + chen	'fulla' + pl. + dim.
	Büch + er + chen	'llibre' + pl. + dim.
	Ding + er + chen	'cosa' + pl. + dim.
alemany modern	Kind + er + chen	'nen' + pl. + dim.

Alguns gerundis del castellà també poden servir de base per a un SA, com es veu a (24):

(24) castellà	calla + ndo	calla + nd + ito
	anda + ndo	anda + nd + ito
	tira + ndo	tira + nd + illo

En els exemples de (24), un SA també s'ha adjuntat a la dreta d'un morfema de flexió, la forma *-nd* del gerundi. Si no consideréssim el morfema de participi com un morfema de derivació sinó de flexió, aleshores els exemples de (25) serien paral·lels als de (24), amb un SA seguint un morfema de flexió:

(25) Cat.	cansa + d + et	Cast.	cansa + d + ito
	atura + d + et		para + d + ito
	acaba + d + et		acaba + d + ito

Si la caracterització dels SA ha de ser similar en totes les llengües (o, si més no, en aquelles genèticament i tipològicament relacionades), els exemples presentats en aquesta secció suposen un problema per a una de les característiques que s'ha assumit que tenen els SA.

3.7. RESUM DELS PROBLEMES

Abans d'encetar la qüestió de la semàntica dels SA, resumirem breument els problemes que hem detectat a l'anàlisi que tradicionalment s'ha fet d'aquests sufixos. Un estudi més detallat dels SA ens ha demostrat que les propietats que els havien estat atribuïdes no són tan clares com podria semblar a primera vista. Els SA s'havien considerat afixos transparents que no canviaven la categoria de l'arrel. Tots els trets del mot derivat depenien dels trets de l'arrel i l'afix no els modificava. Conseqüentment, s'assumia que els SA no podien ser nuclis del derivat. Els problemes que hem trobat a aquestes assumpcions són els que exposem a continuació.

a) En primer lloc, no és cert que els SA no canvien mai la categoria de l'arrel (cfr. 3.2.). Si volem generalitzar sobre els diversos usos d'uns mateixos segments fonològics i dir que es tracta del mateix sufix, aleshores hem d'admetre que els SA poden canviar la categoria de l'arrel.

b) En segon lloc, a la secció 3.3 hem constatat que en alguns casos els trets morfosintàctics del derivat no són heretats de l'arrel, sinó que els determina el sufix. En els noms derivats, el gènere de l'arrel generalment es manté, però no sempre, i hi ha alguns sufixos que tenen trets de gènere i que determinen el del derivat. També hem observat en nota que quan l'afix s'adjunta a una arrel verbal, el verb derivat sempre pertany a la primera conjugació, independentment de la conjugació de l'arrel.

c) El tercer problema, exposat a les seccions 3.4 i 3.5, és que els mots amb SA permeten més derivació posterior que la prevista per la literatura, que només assenyala la possibilitat que els segueixi un altre SA.

d) Finalment, a la secció 3.6 hem vist que, tot i que en general en català els SA precedeixen immediatament els morfemes de flexió, en altres llengües relacionades amb el català, com el portuguès i el castellà, és possible que un SA segueixi certs morfemes de flexió.

Alguns d'aquests problemes estan relacionats amb el fet que les llengües canvien. Ens hem ocupat de mots que han estat formats en diferents estadis de la llengua. Un grup de SA encara són productius i el seu comportament és generalment regular i parcialment s'adequa a la descripció que en fa la morfologia generativa. Probablement, en un estadi anterior de la llengua, tots els SA eren productius en un grau força similar –cfr. Napoli i Reynolds (1994)–. Alguns d'aquests afixos han canviat i ara es comporten com a sufixos derivacionals no apreciats, en el sentit que poden actuar com a nuclis del mot. En altres casos, un sufix originàriament apreciatu ara encara manté aquest valor, però també pot comportar-se com a no apreciatu.¹³ La nostra idea és que no s'han de consi-

13. És interessant relacionar aquesta observació amb el fet que els diferents SA tenen una productivitat molt diferent d'una zona dialectal a una altra. Una bona mostra d'això és la tradició d'utilitzar alguns gentilicis de parles romàniques amb la forma diminutiva que inclou el sufix diminutiu més productiu: els aragonesos són *mañ+ic+os*, els gallecs, *gallegu+iñ+os*, etc.

derar afixos diferents i homòfons, sinó un mateix afix. L'explicació del diferent comportament s'haurà de fer partint de les propietats especificades a l'entrada lèxica del sufix i de la seva relació amb les de la base. Per exemplificar aquesta línia de treball, ens centrarem en la qüestió de la interpretació semàntica. En estudis posteriors s'hauria d'anar donant solucions a tots els altres problemes que fins ara només hem descrit.

4. LA SEMÀNTICA DELS SUFIXOS APRECIATIUS

4.1. PRESENTACIÓ DEL PROBLEMA

A partir dels exemples de (8) es pot veure que la interpretació semàntica de cada un dels SA és similar independentment de la categoria lèxica de l'arrel a què s'adjunta. Tot i això, s'han de fer algunes consideracions sobre el significat dels mots derivats que contenen un SA. Encara que no ho hàgim exposat explícitament, en les pàgines precedents hem considerat que els SA tenen un significat bàsic que es pot aplicar a qualsevol categoria lèxica.¹⁴ Tanmateix, és cert que és estrany parlar de la forma "diminutiva" d'un adjectiu (i encara més d'un verb). Recordem que Fabra parlava de diminutius quan es referia a noms i d'afixos intensius quan les bases eren adjectivals o verbals. Aquesta distinció ens sembla adequada, però ara hem de trobar la manera d'explicar que aquests dos valors de fet corresponen a un de sol, és a dir, hem d'explicar d'una manera homogènia el significat de tots els mots que contenen un SA. En aquest treball centrarem la nostra atenció en els noms i adjectius, tot i que, com suggerirem en alguna nota, la proposta seria extensible als verbs. Els dos valors que tindrem en compte són el que denota augment i el que denota disminució. Deixem, doncs, de banda els pejoratius.

La nostra proposta consisteix a postular l'existència d'un element a l'estructura lexicoconceptual (ELC) dels sufixos que determina la interpretació general del mot derivat. Aquest element és present a l'entrada lèxica del sufix i, per tant, es mantindrà sigui quina sigui la categoria de l'arrel. Per donar compte de la interpretació semàntica concreta del derivat, que, com hem dit, no sempre és la mateixa, es poden proposar diverses vies.

Com a primera aproximació al problema, podríem pensar que la variació en el significat de les formes derivades és una conseqüència de la categoria lèxica de l'arrel. Per simplificar l'exposició, farem servir les etiquetes DIM (diminutiu) i AUG (augmentatiu) per expressar el significat general dels sufixos. Què passa quan un sufix DIM s'adjunta a una arrel? Exemplifiquem el procés a (26):¹⁵

(26) cas (N) + eta (DIM)	'N (<i>casa</i>) petita'
alt (A) + et (DIM)	'no gaire A (<i>alt</i>)'

Si de (26) es podria deduir que els diferents matisos semàntics depenen de la categoria lèxica de l'arrel, els de (27) ens demostren que no depenen exclusivament d'això:

14. Ara deixem de banda els usos purament afectius o estilísticament marcats (ironia, etc.) dels SA. Cfr. Dressler i Merlini Barbaresi (1994).

15. Paral·lelament, en el cas dels verbs, es podria pensar en un procés com el representat a continuació:

(i) plov(V) + isc (DIM) + ar 'V (*ploure*) lleugerament'

(27) marid (N) + às (AUG)	'marit gran' / 'gran marit'
aigü (N) + eta (DIM)	'*aigua petita'

Suposem ara que la interpretació està determinada per la categoria semàntica de l'arrel. Considerem els casos de (28):

(28) [_{cosa} casa] + [DIM eta]	'cosa (casa) petita'
[_{proprietat} alt] + [DIM et]	'no gaire <i>proprietat</i> (alt)'

Quan l'arrel és una cosa, en la terminologia de Jackendoff (1990), el sufix DIM modifica la mida de la cosa, la fa més petita. Un SA adjuntat a una arrel que denota una propietat modifica la intensitat d'aquesta propietat (la 'intensitat' seria la 'mida' de les propietats).¹⁶ Tot i que aquesta proposta sembla coherent, els exemples de (27) continuen essent un problema, perquè tant *marit* com *aigua* són 'coses', com ho és *casa*, i, en canvi, es comporten semànticament de maneres diferents. Els exemples de (29) exemplifiquen el mateix problema:

(29) un rector + às	un rector gran / un gran rector
un cuiner + et	un cuiner petit / un cuiner no gaire bo

En aquests exemples, el SA pot modificar la persona denotada per l'arrel nominal o l'esdeveniment de què és autora la persona quan fa la seva feina (fent de rector o cuinant). És clar que aquests tipus de noms tenen un significat que intuïtivament podríem qualificar de més complex que el de noms com *casa*. Podríem pensar que això es deu a l'origen verbal dels noms de (29), però *marit* ens demostra que no es tracta d'una propietat exclusiva dels noms deverbals. Hem d'admetre que l'ELC de noms com *marit*, *rector* o *cuiner* és més complexa del que pot semblar a primera vista. Necessitarem postular l'existència d'uns trets semàntics a l'ELC que determinin, almenys parcialment, el significat dels mots. Els SA seran capaços de modificar algun d'aquests trets i, per tant, els derivats tindran valors semàntics lleugerament diferents depenent del valor concret del tret semàntic modificat i de la semàntica de l'arrel. Basarem la nostra explicació en alguns treballs de Jackendoff (1990) i (1991) amb les modificacions que considerem necessàries.¹⁷

4.2. ELS VALORS SEMÀNTICS DELS SA

Deixant de banda els usos dels SA en què el parlant simplement afegeix un valor afectiu a l'arrel, expressant els seus sentiments positius o negatius amb relació al concepte denotat per la base, la majoria dels valors denotatius dels SA pertanyen a un d'aquests grups: el grup en què es modifica l'extensió del què denota l'arrel i el grup en què

16. Paral·lelament, en el cas dels verbs es modificaria la intensitat de l'esdeveniment:
[_{esdeveniment} plov] + [DIM isc] '*esdeveniment* (ploure) lleuger'

17. En aquest punt, reconeixem el nostre deute amb R. Lieber i H. Baayen. Considerem que la teoria de semàntica lèxica que més s'acosta al que nosaltres necessitaríem és la que estan elaborant R. Lieber i H. Baayen. Bona part de les idees del nostre treball han sorgit llegint i discutint amb ells els seus manuscrits. Vist que en aquests moments no existeix encara una versió definitiva del seu treball, ens hem estimat més recórrer a altres sistemes com el de Jackendoff i introduir-hi algunes modificacions.

el SA en modifica la intensitat. No analitzarem ni els usos afectius ni aquells en què el parlant fa servir un SA amb intenció irònica, volent dir exactament el contrari del que l'afix significa. Ens limitarem a analitzar els valors denotatius dels SA.

4.2.1. L'extensió

Els SA poden modificar l'extensió de l'objecte denotat per la base. Segons la semàntica de l'arrel, podem distingir quatre grups: a) modificació de l'extensió física de l'objecte (en l'espai); b) modificació del nombre d'elements d'un conjunt; c) modificació de l'extensió física dels elements d'un conglomerat, i d) modificació de l'extensió temporal. Presentarem aquestes quatre possibilitats separatament.

4.2.1.1. Extensió física

Pel que fa a la modificació de l'extensió física de l'objecte, és evident que només és possible quan els elements lèxics denoten objectes amb extensió física, és a dir, quan són noms concrets, com *casa*, *taula*, *llibre*, *carrer*, *home*, etc. En tots aquests casos, la forma derivada significa "x petit / gran".

Si partim de l'anàlisi semàntica de Jackendoff (1991), tots aquests noms pertanyen a la categoria semàntica 'cosa', un subgrup de la supercategoria 'entitat material' o 'matèria'. Les 'coses' tenen els trets conceptuals [+b, -i]. El tret [+b] ('bounded', limitat) indica que és una entitat que té límits (un nom de massa, com *aigua*, seria un nom amb el tret [-b]). Un element amb el tret [-i] és un element que fa referència a una entitat que no té estructura interna, és a dir, que no es percep com a composta per altres elements discernibles (un nom [+i] seria *grup*, perquè un grup està format per diferents elements individualitzables). Els noms com *casa*, *llibre*, etc., doncs, són noms limitats i sense estructura interna. Els noms que denoten objectes amb extensió limitada, a més, es poden analitzar fent servir un tret que reflecteixi la seva 'dimensionalitat'. Una línia, per exemple, té una sola dimensió; una superfície en té dues, i un volum en té tres. Quan s'adjunta un SA a un nom [+b, -i], el sufix modifica el tret [+b], és a dir, els límits de l'objecte, de manera que l'extensió de l'objecte es fa més gran o més petita. Quan l'objecte té més d'una dimensió, el més habitual és que totes quedin afectades, però també pot ser que només n'afecti una o dues: un *llibret* pot ser gruixut, però aleshores el format de pàgina ha de ser petit; una *cameta* pot ser curta però gruixuda, o llarga però prima, o curta i prima.¹⁸ Podem resumir aquests casos de la manera següent:

(30) Extensió física:

Ex.	<i>casa</i>	<i>caseta</i>	'casa petita'
		<i>llibre</i>	llibret 'llibre petit'
	<i>cama</i>	<i>camassa</i>	'cama gran'
Trets semàntics:			[+b (dim.fís.n>0), -i]
Categoria lèxica:			noms
Trets semàntics afectats:			[+b (dim.fís. n>0)]

18. Notem que quan l'objecte té dimensió zero, com *punt*, un SA no pot modificar literalment una dimensió que no existeix. Un *puntet* hauria de ser un punt petit, però tècnicament un punt no pot créixer ni disminuir. Si el mot *puntet* o *puntàs* és possible és perquè s'està donant una certa dimensió al punt. Jackendoff (1991) usa, en casos similars a aquest, la noció de dimensionalitat expandida. Ara no aprofundirem en aquesta qüestió.

Hi ha una sèrie de noms concrets que fan referència a entitats humanes que exerceixen alguna funció o a relacions de parentiu: *president, rector; mare, germà, marit*, etc. Com que aquests noms també tenen els trets [+b, -i], en tant que són objectes físics individuals, també poden rebre la interpretació de (30). En aquest cas, es tracten simplement com a objectes (persones), prescindint de la seva funció o de la relació familiar. Aquesta lectura correspon a una de les dues que tenien els exemples com els que veïem a (29): rector gran, cuiner petit, marit gran, etc. De tota manera, aquesta no és la lectura més habitual. A part del clar valor afectiu d'aquests derivats, especialment els que denoten relacions familiars, tenen una altra interpretació en què es modifica l'acció o l'estat implicat en el nom de feina o la relació familiar. Donarem compte d'aquest valor a l'apartat 4.2.2.2. Com veurem a l'apartat 4.2.1.4., una altra interpretació per a aquests noms amb un sufix diminutiu és la de "x (persona) jove".

4.2.1.2. Nombre d'elements d'un conjunt.

Hi ha uns altres noms concrets i comptables que també tenen el tret [+b], però que, a diferència dels que hem vist a l'apartat anterior, estan marcats com a [+i]. Els referents, doncs, es conceben com a entitats que tenen una estructura interna, que estan formades per elements discernibles. Alguns exemples de noms d'aquest tipus són *grup, comitè, ram*, etc. Els límits de les entitats denotades per aquests noms estan marcats pel nombre d'elements que els formen; per tant, modificar-ne els límits vol dir augmentar o disminuir el nombre d'elements que els componen: un *grupet* és un grup amb pocs elements; un *ramet de flors* pot ser un ram amb poques flors. Des d'aquest punt de vista, doncs, els SA modifiquen, com abans, el tret [+b].

És interessant observar que paraules com *ramet* tenen una altra interpretació: a més de ser un ram amb poques flors, també pot ser un ram amb (moltes) flors petites. En aquest cas, el que es modifica és el tret [+b] dels elements que formen el conjunt (les flors) que, com que són [+b, -i], queden modificats pel que fa a l'extensió física.¹⁹

Resumim a (31) els valors dels derivats en què queda afectat el nombre d'elements d'un conjunt:

(31) Nombre d'elements d'un conjunt:

Ex.	grup	grupet	'grup amb pocs elements'
	ram	ramet	'ram amb pocs elements / ram amb elements petits'
Trets semàntics:			[+b, +i]
Categoria lèxica:			noms
Trets semàntics afectats:			[+b] [+b (dim.fís.n>0)] dels elements [+b (dim.fís.n>0), -i] que formen el conjunt

19. Per a Jackendoff (1991), l'ELC d'aquests noms, que impliquen un complement de+SN, contindria una funció semàntica COMP ('compost de') a la qual se subordinaria l'ELC dels elements del conjunt. Això permet d'explicar per què es pot modificar un tret d'un element que sintàcticament –si apareix– té la funció d'un complement.

4.2.1.3. Extensió física dels elements d'un conglomerat

Hi ha noms que, tot i que es comporten en molts casos com a noms de massa, és a dir, com a noms no comptables, fan referència a entitats que estan formades per unitats discretes que són perceptibles (conglomerats). Així, tot i ser noms amb el tret [-b], que caracteritza els noms de massa, proposem marcar-los amb el tret [+i], perquè són percebuts com a entitats amb estructura interna. Alguns exemples d'aquest tipus de noms són *raïm* (format per grans de raïm), *sorra* (grans de sorra), *pluja* (gotes de pluja).

Quan s'adjunta un SA a una arrel corresponent a un nom que fa referència a un conglomerat, no se'n poden modificar els límits, perquè no en té (és [-b]). Aquests noms, però, tenen el tret [+i]. El SA, com havíem vist en el cas de *ramet*, modifica la mida (tret [+b (dim.fis.n>0)]) dels elements que formen el conglomerat. Així, a la paraula *raïmet* s'ha modificat la mida dels grans de raïm, a *plugeta*, la mida de les gotes que cauen, la *sorreta* és una sorra fina, que té els grans molt petits.

Observem que quan el nom de massa no és percebut com un conglomerat, quan és [-b, -i], aleshores l'adjunció del SA no provoca cap modificació de la mida, perquè no hi ha cap tret [+b] disponible. En aquests casos el sufix no té un valor denotatiu: *aigüeta*, *paperet* o *fusteta*, agafats com a noms de massa, volen dir exactament el mateix que *aigua*, *paper* o *fusta*. Quan, en canvi, aquests noms es converteixen en noms comptables, aleshores adquireixen el tret [+b] i, per tant, passen a ser [+b, -i] i es comporten com casa: es modifica la mida de l'objecte. Una *fusteta*, per exemple, és una *fusta* petita, és a dir, un tros petit de fusta.²⁰

A (32) resumim el valor dels derivats en què queda afectada la mida dels elements que formen un conglomerat:

(32) *Mida dels elements d'un conglomerat:*

Ex. raïm	raïmet	'raïm de gra petit'
pluja	plugeta	'pluja de gotes petites'
Trets semàntics:		[-b, +i]
Categoria lèxica:		noms
Trets semàntics afectats:		[+b (dim.fis.n>0)] dels elements [+b (dim.fis.n>0), -i] que formen el conglomerat

4.2.1.4. L'extensió temporal

A part de modificar l'extensió física del que denota l'arrel, en determinats casos els SA poden modificar-ne l'extensió temporal, és a dir, l'edat o la durada. En primer lloc farem referència a la modificació de l'edat que comporten alguns SA (sobretot els diminutius) quan s'adjunten a bases nominals que designen éssers humans i animals.

En els apartats anteriors hem distingit dues lectures per als noms que designen humans: primer hem tractat els referents d'aquests noms com a objectes físics individuals [+b, -i] que poden patir modificacions pel que fa a l'extensió física, tot i que aquesta lectura no és la més habitual. En segon lloc, quan aquests noms designen humans que

20. El procés semàntic que dona compte de l'ús d'aquests noms com a noms comptables és el mateix que hem exposat a la nota anterior. Jackendoff (1991) proposa una 'rule of construal' que subordina l'ELC d'un nom de massa [-b, -i] a un operador COMP (compost de) de manera que el resultat acaba essent un nom comptable.

exerceixen alguna professió o fan referència a relacions de parentiu, tenen una altra interpretació en què es modifica l'acció o l'estat ("la funció") implicat en el nom de feina o en la relació familiar. A més d'aquests dos valors, podem distingir un tercer tipus de modificació que implica disminució de l'edat. Els SA adjuntats a noms que denoten éssers humans, a noms de parentiu o a noms que designen oficis o relacions personals poden indicar l'edat jove de l'individu:

(33) mestresseta	'mestressa jove'
germanet	'germà petit (jove)'
doneta	'dona jove'
pastoret	'pastor jove'
escolanet	'escolà jove'

De tota manera, hem de reconèixer que en català el valor del diminutiu en aquests casos moltes vegades és només connotatiu: el sufix no aporta cap modificació denotativa, sinó que només s'usa per manifestar afecte.²¹

Pel que fa als noms que designen animals, també sembla que en alguns casos l'adjunció d'un sufix diminutiu serveix per indicar l'edat jove d'un animal. Els exemples que presentem tot seguit han estat extrets de DLC-H. A l'hora de definir noms d'animals amb sufix diminutiu hi trobem dues opcions clarament distintes: en un cas es fa servir un defidor que fa referència a l'edat jove dels animals: "poll de", "cria de", "cadell de", "BASE jove" o "petit de" (34); en els altres casos apareix la base més l'adjectiu "petit" (35):

(34) llucet	"cria de lluç que encara no s'ha desenvolupat totalment"
llobató	"cadell del llop"
gallet	"gall petit o jove"
colomí	"colom jove"
balenó	"petit de la balena"
(35) asenet	"ase petit"
conillet	"conill petit"
granoteta	"granota petita"
cargolí	"cargol petit"

Per tant, es podria considerar que en els casos de (34) el diminutiu modifica l'edat de l'animal, mentre que en els casos de (35) el diminutiu únicament modifica la mida de l'animal.²²

21. Segons Dressler i Merlini Barbaresi (1994:124) aquesta possibilitat de modificar l'edat és força habitual en italià, tant amb noms de relacions familiars com amb noms de relacions personals:

(i)	mamma	'mare jove'
	mogliettina	'mulier jove'
(ii)	amichetto/a	'amic jove'
	compagnuccio	'company jove'
	padroncino/a	'amo jove'

22. Ara deixem de banda la possible lexicalització dels diminutius de (34). El que és sorprenent és que el diccionari reculli com a entrades els diminutius de (35). Per a més detalls sobre aquesta qüestió, cfr. Turon (1998).

Quan l'arrel no és un nom animat, algunes vegades els sufixos apreciatius poden modificar la durada, generalment disminuint-la mitjançant l'adjunció d'un sufix diminutiu. Aquesta disminució de la durada es pot veure en diminutius com els de (36), alguns dels quals ja s'han lexicalitzat. Tots aquests noms denoten o impliquen algun tipus d'esdeveniment –cfr. Bosque (1997)–:

(36) partidet	partit curt (de futbol, per exemple)
reunioneta	reunió curta
viatget	viatge curt
treballt	treball curt
curset	“curs breu i generalment monogràfic” (DLC-H)
filmet	“projecció cinematogràfica de durada molt curta, etc.” (DLC-H)
novel·leta	“novel·la relativament curta” (DLC-H)

Un problema que trobem amb alguns noms que denoten un període de temps és que quan tenen una durada precisa no permeten una modificació denotativa literal:

(37) horeta	(no té menys minuts que una hora)
minutet	(són seixanta segons)
anyet	(dotze mesos)

La interpretació literal “hora curta”, etc. d'aquests noms no és possible, perquè no es pot reduir el nombre d'element que formen el període sense que deixi de tractar-se d'aquell període. L'única interpretació possible és que disminueixi la precisió: una *horeta* és un període d'aproximadament seixanta minuts –cfr. Dressler i Merlini Barbaresi (1994:122)–. Fixem-nos que no necessàriament es redueixen els minuts: es pot tractar de cinquanta o de setanta minuts. La disminució només afecta la precisió de la durada. Quan el nom no designa una durada concreta, el diminutiu sí que denota una durada curta:

(38) estoneta	'estona curta'
temporadeta	'temporada curta'

La qüestió de quin és el tret semàntic de l'arrel que és modificat pel SA és més complicada en aquests casos. Pel que fa als noms animats, podríem dir que el tret [+b] que els defineix pot fer referència a dos tipus de límits: els físics i els temporals. Els límits temporals es relacionen amb el fet que els éssers vius tenen una existència limitada. En aquest sentit, l'ELC d'aquests noms contindria dos tipus de valors dimensionals, uns de referits a la mida, els que ja havíem vist, i uns altres de referits al temps. El SA, en modificar el tret [+b] de la base, podria modificar tant la dimensió física com la temporal. És interessant observar que, tot i que és possible que només se'n modifiqui una, també pot ser que totes dues en resultin afectades, perquè, pragmàticament, els éssers vius joves tendeixen a ser de mida més petita que els adults:

(39) a.	conillet	pot ser adult però més petit del que és habitual
b.	germanet	pot ser el germà més jove però ser molt alt
c.	escolanet	pot ser un escolà petit i jove

Els noms que denoten durada, els de (37) i (38), no denoten cap entitat material i, per tant, no tenen límits físics. Tot i això, són noms comptables que tenen una extensió

temporal amb uns límits. Els noms de (37) són similars als noms com *grup*, *ram*, etc. És a dir, són noms amb els trets [+b, +i], estan compostos per elements identificables. La diferència entre *hora* i *grup* és que el nombre d'elements que componen una hora és fix i els que componen un grup no.²³ En el cas de *grup* el, SA afectava el tret [+b] i alterava el nombre d'elements del conjunt, augmentant-lo o disminuint-lo segons el tipus de sufix. Com que en mots com *hora* no es pot variar el nombre d'elements sense deixar de ser una hora, l'única interpretació possible és modificar-ne la "precisió", i l'única manera de modificar-la és reduint-la. És per això que l'únic tipus de SA amb valor denotatiu que hi podem afegir és el diminutiu. Com ja hem dit, quan la precisió es modifica, disminueix, l'extensió temporal pot disminuir o augmentar.

Els noms que també indiquen una extensió en el temps, però no precisa, com els de (38), *estona*, *temporada*, etc., també accepten un SA. En aquest cas, sempre partim d'una base amb el tret [+b].²⁴ El SA modificarà el tret [+b] de manera que la durada podrà augmentar o disminuir:

(40) una estoneta	una estona curta
una estonassa	una estona llarga

Finalment, certs noms que denoten o impliquen un esdeveniment, com els de (36), també admeten que un SA en modifiqui la durada. En aquests moments no podem aprofundir en l'estudi d'aquests casos, perquè, pel fet d'haver-hi un esdeveniment implicat, s'haurien d'analtzar conjuntament amb les formes verbals. De tota manera, podem apuntar la idea que, en algun nivell de la seva ELC, continguin un tret [+b] lligat al valor de telicitat, que és el que quedaria afectat pel SA.²⁵ Aquest tret podria estar inclòs en una ELC subordinada a la del nom i que correspongués a l'esdeveniment implicat, que sempre serà tèlic –és a dir, lligat– perquè el nom en qüestió és el resultat de l'esdeveniment.

Així doncs, la modificació de l'extensió temporal es comporta com la modificació de l'extensió física. El SA afecta el tret [+b] de l'arrel i, més concretament, els trets de dimensió temporal, de la mateixa manera que en l'altre cas quedava afectada la dimensió física. Hi haurà noms que només tindran un tipus de dimensió (*taula*, dimensió física; *hora*, dimensió temporal) i d'altres que els tindran tots dos (*germà*).

A (41) resumim el valor dels derivats en què queda afectada l'extensió temporal de l'arrel:

23. Podríem trobar casos similars a *hora*, però formats per entitats físiques: *duo*, *quintet*, etc. Notem que els noms que denoten quantitats fixes, com *dotzena*, quan apareixen amb un SA diminutiu es comporten com *hora*. Una *dotzeneta*, un *quilet*, etc. poden significar una quantitat d'aproximadament dotze individus o mil grams.

24. Alguns noms són inherentment [+b], com *temporada* (*va esperar/durar *(una) temporada*), i d'altres es poden recategoritzar com a [+b] (*va esperar/durar (una) estona*). Sembla que el SA només és possible, amb valor denotatiu, quan la base és [+b]:

- (i) a. va esperar/durar una temporadeta
- b. va esperar/durar */?(una) estoneta

(ib) només és acceptable sense *una* amb sentit irònic, amb el sentit d'*una estona llarga*.

25. En una teoria diferent de la que nosaltres fem servir aquí, Pustejovsky (1995) defensa que les entrades lèxiques contenen trets relacionats amb les accions associades a certes entitats, el que ell anomena *qualia*. En treballs posterior es podria estudiar la viabilitat de la seva teoria a l'hora d'explicar aquests casos.

(41) *Extensió temporal*

Ex.	a.	pastor	pastoret	'pastor jove'
		balena	balenó	'petit de la balena'
	b.	estona	estoneta	'estona curta'
		hora	horeta	'aproximadament una hora'
	c.	curs	curset	'curs de curta durada'
Trets semàntics:	a.		[+b (dim.fís.n>0, dim.temp.), -i]	
	b.		[+b (dim.temp.), ±i]	
	c.		[... +b ...]	
Categoria lèxica:			noms	
Trets semàntics afectats:			[+b (dim.temp.)]	

4.2.2. *La intensitat*

Els elements lèxics que poden ser modificats en la intensitat són principalment verbs i adjectius.²⁶ Com veurem més endavant, però, alguns noms també poden ser modificats en aquest sentit. Si en el cas dels noms que havíem analitzat a l'apartat anterior la categoria conceptual implicada era 'cosa' (o 'matèria'), quan es modifica la intensitat la categoria implicada és ' propietat ' o 'situació'.²⁷ En aquest treball ens centrarem en els casos en què el derivat no és un verb. A efectes expositius, dividirem aquest apartat en dues seccions. A la primera analitzarem l'efecte dels SA sobre bases que corresponen a propietats, i a la segona ens ocuparem dels noms que tenen intensitat i representem els casos de noms com *marit* o *rector*, una interpretació dels quals ens havia quedat pendent d'explicació.

4.2.2.1. *La intensitat d'una propietat*

Les peces lèxiques que denoten propietats són, bàsicament, adjectius. Si bé en els treballs de Jackendoff (1990) i (1991) el sistema de trets dels elements nominals està força desenvolupat, dels adjectius gairebé no se'n parla. A fi de donar una explicació homogènia a totes les nostres dades i de no complicar excessivament l'aparell formal, fins on ens sigui possible intentarem utilitzar els mateixos trets que havíem fet servir per als noms.

Una de les classificacions més tradicionals dels adjectius és la que els divideix en dos grups, els graduables i els no graduables. Els primers, com *alt*, *trist*, *vermell*, etc., són aquells que permeten una modificació de grau: es pot ser molt vermell, molt trist, poc alt, etc. Els segons, en canvi, no permeten modificació: *mort*, *cubà*, *inanimat* no permeten graus. No es pot dir **molt mort*, **poc cubà*, **mig inanimat* si no es fan servir en un sentit metafòric o ampliat que els situa en el primer grup.

Fent servir els trets que ja hem vist, podem distingir els dos tipus d'adjectius a partir del tret [+b] i dels trets de dimensionalitat associats. Una propietat [+b] és aquella que té una extensió i uns límits. Per expressar-ho amb paraules no tècniques: la propietat *alt*,

26. Aquesta lectura també és possible per a alguns adverbis:

(i)   aviat - aviadet
          lluny - llunyet
          d'hora - d'horeta
          de pressa - de presseta

27. Seguint Jackendoff (1991) fem servir el terme 'situació' com a supercategoria que inclou 'estats' i 'esdeveniments'.

per exemple, és una propietat que s'estén entre dos límits de manera que hi ha diversos punts en què es pot dir que una entitat té aquesta propietat. En cada un d'aquests punts la propietat es donarà d'una manera més o menys intensa, segons a quin límit s'acosti. Considerarem que *alt* és una propietat amb dimensió.1. Els adjectius no graduables, en canvi, es poden veure com una propietat amb límits però amb dimensió zero. Com que la dimensió és zero, no és possible situar la propietat en punts diferents i els límits no poden canviar de lloc. És exactament el que passava amb el nom *punt*.

Quan un SA s'adjunta a una base que correspon a un adjectiu graduable, és a dir, amb el tret [+b] i dimensió.1, l'efecte semàntic que té és que la propietat queda situada en els límits més alts (augmentatius) o més baixos (diminutius) de l'escala. Un adjectiu com *alt*, per exemple, fa referència a una propietat amb una extensió limitada per dos punts: el màxim de l'altura i el mínim. Quan hi afegim un sufix diminutiu, el derivat, *altet*, significa 'no gaire alt', és a dir, la propietat se situa en els punts més baixos de l'escala. En el cas d'un sufix augmentatiu, *altàs*, passaria el contrari: la propietat se situaria a la banda alta de l'escala. El tret afectat, doncs, és, com en els altres casos, el tret [+b]: la propietat se situa a una banda dels límits de l'escala.

Els adjectius no graduables, com era previsible, no poden ser la base per a un SA si no és que s'interpreten com a graduables: *arbre mortet, **passaport cubanet*, etc., són seqüències malformades. Tot i que l'adjectiu tingui el tret [+b], com que la dimensió és zero no es poden canviar els límits si cap regla no fa augmentar la dimensió (cfr. l'explicació donada per al nom *punt*, a la nota 18).

A (42) resumim el valor dels derivats que corresponen a una propietat i en què queda afectada la intensitat de la propietat:

(42) *Intensitat d'una propietat (base A):*

Ex.	alt	altet	'poc alt'	(menys alt que alt) ²⁸
	gran	grandàs	'molt gran'	(més gran que gran)
Trets semàntics:			[+b (dim.1)]	
Categoria lèxica:			adjectius	
Trets semàntics afectats:			[+b (dim.1)]	

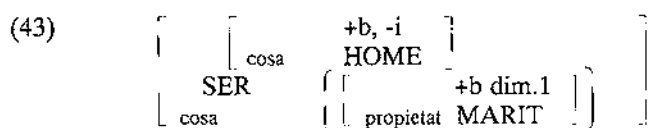
4.2.2.2. *La intensitat en alguns noms*

Al començament d'aquesta part dedicada a la semàntica havíem fet referència a una sèrie de noms, com *mare*, *marit*, *rector*, etc., que tenien diverses lectures quan apareixien amb un SA. Una de les lectures ja l'havíem analitzada i corresponia a aquella en què es modificava la mida (física) de la persona: un *maridàs* podia ser un marit gran; també havíem vist que de vegades se'n podien modificar els límits temporals i indicar una persona jove (*cosinet*), però dèiem que *maridàs* també podia significar 'un gran marit'. En aquesta lectura no queda modificada la mida de la persona, que pot ser peti-

28. En el cas d'adjectius que indiquen una mida reduïda, com *curt*, l'adjunció d'un SA diminutiu fa que se seleccionin les bandes baixes de l'escala i que, per tant, la dimensió real sigui més gran. És a dir, una cosa *curteta* és menys curta que una cosa curta, la qual cosa vol dir que és més llarga. Això demostra que no necessàriament els diminutius denoten dimensions inferiors a les de la base, sinó que se seleccionen els valors baixos d'una escala de gradació. Si en el cas de *petitet* sí que s'indica 'més petit que petit' és, segons Dressler i Merlini Barbaresi (1994), perquè el significat denotatiu de la base coincideix amb el del sufix i això fa que es percebi com una intensificació.

ta, ni la seva edat, sinó la qualitat de la seva “funció” com a marit. Woody Allen, per exemple, només pot ser un *actoràs* en aquest segon sentit, mentre que Gérard Depardieu ho pot ser en tots dos, i un mal aprenent d’actor només ho podria ser en el primer, si és apersonat i fa dos metres d’alçada.

Com a noms que denoten objectes físics, persones, aquests noms tenen els trets [+b, -i] i el SA pot modificar el tret [+b] i quedar-ne afectada l’extensió física o la temporal. Com expliquem la segona interpretació? Notem que, en la segona interpretació, els noms són semblants als adjectius: denoten una propietat de la persona, el que anomenàvem “funció”. De vegades fins i tot sintàcticament es poden comportar com un adjectiu graduable: es pot ser *molt mare*, però no es pot ser *molt taula*; es pot dir que algú *és rector*, però no que alguna cosa *és taula*. La proposta que presentem consisteix a dir que a l’ELC d’aquests mots hi ha una estructura secundària que coincideix amb la d’un adjectiu i que modifica l’objecte físic representat per l’estructura primària. Ho representem com es veu a (43):

El constituent ‘cosa’ defineix l’entitat com a objecte físic (persona). A aquest constituent s’hi subordina l’estructura secundària del constituent ‘propietat’ que apareix com a argument de la funció SER. Aquesta segona estructura és com la dels adjectius graduables que hem vist anteriorment. Així, la interpretació en què es modifica la qualitat (o intensitat) d’aquesta “funció”, ser *marit*, és paral·lela a la que es feia en el cas dels adjectius: es modifica el tret [+b] amb dimensió.1. Quan el SA és augmentatiu la intensificació es fa seleccionant el fragment situat prop del límit positiu i la intensificació equival a valoració positiva (la qualitat és bona). En el cas en què tinguéssim un sufix diminutiu, com per exemple a *rectoret* o el castellà *jefecillo*, la interpretació seria negativa, és a dir, la qualitat de la funció desenvolupada per la persona és dolenta.²⁹

Finalment, uns altres noms que permeten l’adjunció d’un SA que en modifica la intensitat són noms com els de (44):

- (44) sorollet
 calorassa
 oloreta
 ventijol
 airet
 llumeneta

Són noms que fan referència a entitats físiques no palpables, però sí perceptibles pels sentits. La seva “extensió” equival a la intensitat: un vent “gran” és un vent fort, intens; un soroll “petit” és un soroll feble, poc intens.

29. Notem que aquesta interpretació amb valor negatiu és més restringida que la que té valor positiu. Casos com *mareta*, *maridet*, *germanet*, etc. és més difícil que s’interpretin amb valor de mala mare, mal marit, mal germà. Probablement l’explicació a aquest fet s’ha de buscar en qüestions lligades a la pragmàtica: aquest valor negatiu entra en conflicte amb el valor afectiu amb què molt sovint es fan servir aquests diminutius referits a relacions familiars molt properes.

Com en els altres casos, suposarem que a l'ELC d'aquests noms hi ha d'haver un tret [+b] que doni compte d'aquesta gradació. Noms com *gas* o *cel* es podrien considerar del mateix tipus que els de (44), però, com que no se'n pot graduar la intensitat, no accepten els SA amb valor denotatiu (*gaset, *celet).³⁰

A (45) resumim el valor dels noms derivats que tenen dues interpretacions, una en què es modifica la mida de l'objecte físic i una altra en què queda afectada la intensitat o qualitat d'una propietat (funció):

(45) *Modificació de la intensitat d'una propietat (base N)*:

Ex.	a.	marit	maridàs	'gran marit'
	b.	soroll	sorollet	'soroll feble'
Trets semàntics:	a.		[+b, -i]	
			[[+b (dim.1)]]	
	b.		[... +b (dim.1) ...]	
Categoria lèxica:			noms	
Trets semàntics afectats:			[+b (dim.1)]	

4.3. L'ELC DELS SA I EL PROCÉS DE DERIVACIÓ

Com hem vist al llarg de tota la part dedicada a la semàntica dels SA, aquests afixos s'adjunten a arrels nominals o adjectivals (i suposem que també a les verbals), i modifiquen sempre un tret [+b] de dimensió igual o superior a 1 contingut a l'ELC de l'arrel. Els diferents matisos en la interpretació dels derivats depenen del valor concret del tret [+b], és a dir, del tipus de límits a què faci referència: límits en l'extensió física, en la temporal, en una escala de gradació, etc. L'ELC dels SA que proposem és la representada a (46):

(46) ELC d'un SA diminutiu	ELC d'un SA augmentatiu
[DIM ([α +b (dim.n>0)])]	[AUG ([α +b (dim.n>0)])]

Les funcions DIM i AUG es poden veure com operadors que tenen abast sobre un tret [+b] amb dimensió superior a zero del constituent conceptual a què s'adjunten, aquí marcat amb la variable α per indicar que pot ser qualsevol categoria conceptual ('cosa', 'propietat', etc.). Això vol dir que aquests afixos només es podran combinar amb arrels que tinguin un tret [+b] a la seva ELC i que, a més, hi tinguin associat un tret de dimensió superior a zero. Així, a més d'explicar tots els casos de possibles derivats amb SA, també expliquem que no es pugui afegir un SA amb valor denotatiu a noms [-b] com *aigua* o a mots [+b dim.0] com *punt*, *instant* o *cubà*, si no és que es recategoritzen com a elements lèxics amb una dimensió superior a zero.

A continuació donem dos exemples en què es pot veure com es combinen les ELC de l'arrel i de l'afix:

30. L'ELC dels noms de (44) ens planteja el problema d'haver d'atorgar-los el tret [+b] perquè són clarament graduables en la intensitat, però en canvi no semblen noms que inherentment tinguin aquest tret, perquè alguns són no comptables, encara que es puguin recategoritzar com a comptables.

(47) casa [cosa +b (dim.fís.3), -i]
 caseta [cosa DIM (+b (dim.fís.3)), -i]

(48) actor $\left[\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.fís.3, dim.temp.1), -i} \\ \text{cosa HOME} \end{array} \right] \\ \text{SER} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.1)} \\ \text{propietat ACTOR} \end{array} \right] \end{array} \right]$

a. actoret $\left[\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} \text{+b (DIM (dim.fís.3), dim.temp.1), -i} \\ \text{cosa HOME} \end{array} \right] \\ \text{cosa SER} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.1)} \\ \text{propietat ACTOR} \end{array} \right] \end{array} \right]$

b. actoret $\left[\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.fís.3, DIM (dim.temp.1)), -i} \\ \text{cosa HOME} \end{array} \right] \\ \text{cosa SER} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.1)} \\ \text{propietat ACTOR} \end{array} \right] \end{array} \right]$

c. actoret $\left[\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} \text{+b (dim.fís.3, dim.temp.1), -i} \\ \text{cosa HOME} \end{array} \right] \\ \text{cosa SER} \left[\begin{array}{l} \text{[DIM (+b (dim.1))]} \\ \text{propietat ACTOR} \end{array} \right] \end{array} \right]$

A (47) es modifica el tret [+b (dim.fís.3)] de l'arrel. Com que es tracta de dimensió física, es modificarà l'extensió física de l'objecte en una, dues o tres dimensions.

(48) és un cas més complex. Com hem defensat anteriorment, els noms com *actor* o *marit* tenen una ELC complexa com la que es representa a (48). Les tres possibles interpretacions del nom s'expliquen perquè l'afix pot combinar-se amb tres trets diferents. A (48a) es combina amb el tret primari [+b (dim.fís.3)] i el significat és "actor de mida petita". A (48b) el tret afectat és [+b (dim.temp.1)], i indica "actor jove". Finalment, a (48c) l'afix modifica el tret [+b (dim.1)] de la propietat subordinada, de manera que es fa referència a un mal actor.

5. CONCLUSIONS

En la primera part d'aquest treball hem exposat les propietats que han descrit els SA a les gramàtiques i als tractats de morfologia. Hem vist que totes aquestes propietats es poden posar en qüestió si s'analitzen les dades amb més profunditat i si es volen fer algunes generalitzacions en la descripció dels afixos de les llengües. De tots els problemes exposats, només n'hem estudiat un, el de la interpretació semàntica.

El nostre objectiu era demostrar que els afixos amb valor apreciatiu que s'adjunten a noms i a adjectius són els mateixos, independentment de la terminologia que es faci servir per identificar-los (*diminutius* i *augmentatius* vs. *intensius*). L'anàlisi de la semàntica d'aquests mots derivats ens deixa les portes obertes a futures investigacions dels altres aspectes perquè hem pogut afirmar que semànticament es comporten de la mateixa manera. Si treballs posteriors confirmen les hipòtesis esbossades a la primera part del treball, podrem concloure definitivament que no cal diferenciar dos grups d'afixos diferents depenent de la categoria lèxica de l'arrel a què s'adjunten.

Seguint l'esperit dels estudis de Jackendoff (1990) i (1991), hem arribat a la conclusió que els SA es comporten com operadors que afecten un tret [+b (dim.n>0)] de l'ELC de l'arrel. Els diferents matisos en la interpretació semàntica dels derivats provenen del tipus de límits a què fa referència el tret [+b], que poden ser físics, temporals, graduals, etc., segons la semàntica de l'arrel. Hem demostrat, doncs, que no és la categoria lèxica ni la conceptual la que determina completament el valor semàntic del mot sufixat. La nostra proposta també explica la impossibilitat de derivar amb SA certes bases nominals o adjectivals, aquelles que no contenen cap tret [+b (dim.n>0)].

El camí iniciat aquí s'hauria de completar en el futur amb l'anàlisi semàntica dels verbs que contenen un SA i que aquí només hem apuntat en algunes notes. Les previsions són que el comportament dels SA ha de ser el mateix que amb les altres categories lèxiques.

BIBLIOGRAFIA

- ARONOFF, M. (1976) *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge, Mass, The MIT Press.
- BADIA, A. M. (1962) *Gramàtica catalana*. Madrid, Gredos (2 vol.).
- BAUER, L. (1983) *English Word-formation*. Cambridge, Cambridge University Press.
- BAYÀ, M. R. (1997) *La prefixació en català: aproximació teoricodescriptiva*. Treball de recerca de doctorat en "Lingüística Aplicada: Lèxic i Discurs". Barcelona, IULA, Universitat Pompeu Fabra.
- BOSQUE, I. (1997) "Objetos que esconden acciones. Una reflexión sobre la sincategorematicidad". Conferència IULA. Barcelona, Universitat Pompeu Fabra.
- DRESSLER, W; MERLINI BARBARESI, L. (1994) *Morphopragmatics, Diminutives and Intensifiers in Italian, German, and other Languages*. Berlín, Mouton de Gruyter.
- DLC-H: *Hiperdiccionari català - castellà - anglès* (1993). Barcelona, Enciclopèdia Catalana,
- ETTINGER, S. (1974) *Diminutiv- und Augmentativbildung: Regeln und Restriktionen*. Tübinger Beiträge zur Linguistik 54, Tübingen.
- FABRA, P. (1956) *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide, 19746.
- JACKENDOFF, R. (1990) *Semantic Structures*. Cambridge, Mass., The MIT Press.
- (1991) "Parts and boundaries", a B. Levin i S. Pinker (ed.) (1991) *Lexical & Conceptual Semantics*. Cambridge, Mass., Blackwell, p. 9-45.
- LANG, M. (1992) *Formación de palabras en español*. Madrid, Cátedra.
- LIEBER, R. (1992) *Deconstructing Morphology*. Chicago, Chicago University Press.
- LIEBER, R.; BAAYEN, H. (en preparació) "Toward a Calculus of Lexical Semantic Representations". Ms. University of New Hampshire - Max Planck Institute for Psycholinguistics.
- MASCARÓ, J. (1985) *Morfologia*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- MONTERRUBIO, J. M. (1990) "La disminución léxica: un concepto exclusivamente nominal?", *Verba*, 17, p. 77-92.
- NAPOLI, D. J; REYNOLDS, B. (1994) "Evaluative Affixes in Italian", *Yearbook of Morphology 1994*. p. 151-178.
- PUSTEJÓVSKY, J. (1995) *The Generative Lexicon*. Cambridge, Mass., The MIT Press.
- ROBINS, R. H. (1964) *General Linguistics: an introductory survey*. Londres, Longman.
- SCALISE, S. (1984) *Generative Morphology*. Dordrecht, Foris.
- (1994) *Morfologia*. Bologna, Il Mulino.
- TURON, L. (1998) "Els diminutius lexicalitzats en l'àmbit lexicogràfic". Ms. Universitat de Girona - Universitat Pompeu Fabra.
- WILLIAMS, E. (1981) "On the Notions 'Lexically Related' and 'Head of a Word'", *Linguistic Inquiry*, 12, p. 245-274.